

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет лінгвістики і перекладу
Кафедра педагогіки та психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Назва освітньої програми	Психологія
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень вищої освіти

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
професор кафедри педагогіки та психології д. пс. н., професор Велитченко Леонід Кирилович	097-213-58-50	leonidvelitchenko@ gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Навчальна дисципліна «Теоретико-методологічні проблеми психології» ґрунтується ідеї значущості теорії (система понять, суджень, умовиводів) та методології (принципи, способи, методи пізнання) для тлумачення психічного і фахового орієнтування при розв'язанні професійних задач, які належать до компетенції практичного психолога. Вона розкриває сутність і основні тенденції сучасної психології як науки, що розвивається завдяки вирішенню діалектичних протиріч у вигляді відповідних теоретичних та методологічних проблем. Поінформованість стосовно провідних тенденцій теоретико-емпіричних досліджень покликано сприяти створенню дієвого суб'єктивного концепту майбутньої професійної діяльності у сфері теоретичної та прикладної психології.

Метою навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» є формування системи знань про теоретичну модель психічної реальності, виокремлення вихідної системи понять, формалізації, та процес інтерпретації даних досліджень.

Передумови для вивчення дисципліни - знання із загальної психології, психології розвитку, філософії.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність: Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає застосування теорій та методів психологічної науки, проведення досліджень та здійснення інновацій і характеризується невизначеністю умов і вимог

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК8. Здатність розробляти та управляти проектами.

Спеціальні (фахові) компетентності

- СК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та практики.
- СК2. Здатність самостійно планувати, організувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та практичної значущості.
- СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

Навчальна дисципліна «Теоретико-методологічні проблеми психології» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (РН), передбачених освітньою програмою:

- ПРН2. Вміти організувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів
- ПРН4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій
- ПРН7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях
- ПРН10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

1. На понятійному рівні – основні категорії, поняття, зміст предмету «Теоретико-методологічні проблеми психології» та його структуру, особливості їх проявів у сучасній психологічній науці.
2. Описувати: конкретні психологічні явища, знати та вміти правильно застосовувати отримані знання

Уміння:

3. Розуміти теоретико-методологічні зміни та оновлення, що відбуваються на сучасному етапі розвитку психологічної науки.
4. Визначати провідні тенденції у дискусії про предмет психології.
5. Пояснювати значення методологічних принципів в становленні сучасної методології.

6. Застосувати знання: на рівні відтворення – правильно оцінювати сутність та зміст конкретних психологічних теорій та концепцій, орієнтуватися в сутності побудови теоретико-методологічної основи психології.

Навички:

7. Упорядковувати набуті знання у вигляді виконання індивідуальних завдань.

8. Аргументовано відтворювати провідну ідею навчальної дисципліни «Теоретико-методологічні проблеми психології» у контексті формування професійних установок майбутнього фахівця з психології

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
3	90	14/6	16/6	60/78	1	1	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Теорія як цілісна система знання	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 2. Розвиток уявлень про предмет психології	13	2	2	9	16	2	2	12
Тема 3. Концептуальні основи теорії особистості	13	2	2	9	12	-	2	10
Тема 4. Теорія пізнання. Теоретичне пізнання психічного	13	2	2	9	14	2	2	10
Тема 5. Методологія як система принципів наукового дослідження	13	2	2	9	14	2	-	12
Тема 6. Методологія та її роль у розвитку методів психології	13	2	4	7	12	-	-	12
Тема 7. Категоріальний апарат та сучасні методологічні проблеми психології	15	2	2	11	12	-	-	12
Усього годин	90	14	16	60	90	6	6	78
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН								

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми та форма проведення	Кількість годин	
		ДВ	ЗВ
Змістовний модуль 1.			
1	Тема 1. Теорія як форма наукового знання 1. Теорія як цілісна система знання 2. Теоретична модель істотних зв'язків як методологічний центр теорії	2	-
2	Тема 2. Теоретична модель істотних зв'язків як методологічний центр теорії 1. Розвиток уявлень про предмет психології 2. Напрями в сучасній зарубіжній психології	2	2
3	Тема 3. Відтворення моделі психічного в психологічних теоріях 1. Теорії особистості 2. Структура особистості у вітчизняній психології 3. Уявлення про структуру особистості в зарубіжній психології 4. Теорії темпераменту 5. Теорії характеру	2	2
4	Тема 4. Теорія пізнання. 1. Теорія пізнання і проблема природи знання 2. Теоретичне пізнання психічного	2	2
5	Тема 5. Методологія як система принципів наукового дослідження 1. Поняття про методологію 2. Методологія. Історія питання 3. Методологія як спосіб досягнення і побудови наукового знання	2	-
6	Тема 6. Методологія та її роль у розвитку методів психології 1. Поняття про метод 2. Процес становлення методології психології 3. Методи психології 4. Класифікація методологічного знання 5. Діалектика як вчення про найбільш загальні закономірності буття і пізнання	4	-

7	Тема 7. Категоріальний апарат та сучасні методологічні проблеми психології 1. Поняття категорії 2. Категорії та поняття загальної психології 3. Психічні процеси, стани та властивості 4. Психофізична проблема 5. Проблема суб'єкта в методології психології 6. Проблема суб'єкта в контексті предмету психології 7. Проблема підходу в методології	2	-
9	Разом	16	6

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Теоретичні та методологічні проблеми психології» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
7. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Тема 1. Теорія як цілісна система знання 1. Центральні компоненти психологічних теорій. 2. Елементи науково-дослідницького процесу 3. Первинні теоретичні конструкції.	6	10
2	Тема 2. Розвиток уявлень про предмет психології 1. Кризи психологічної науки. 2. Методологічний плюралізм і предмет психології. 3. Парадигмальний статус психології.	9	12
3	Тема 3. Концептуальні основи теорії особистості 1. Концепція персоналізації 2. Теорія оперантного наочіння. 3. Теорія соціального наочіння	9	10

4	Тема 4. Теорія пізнання. Теоретичне пізнання психічного 1. Позитивізм в структурі наукового знання. 2. Базові позитивістські міфологеми. 3. Сучасна теорія пізнання.	9	10
5	Тема 5. Методологія як система принципів наукового дослідження 1. Діалектична природа мислення. 2. Принцип сходження від абстрактного до конкретного. 3. Номотетичне та ідеографічне знання.	9	12
6	Тема 6. Методологія та її роль у розвитку методів психології 1. Постнекласична методологія та контекст об'єднання науки про природу і науки про дух. 2. Постпозитивістська методологія та контекст психотерапевтичної практики обслуговування індивідуальної людини. 3. Культурна методологія та контекст культурології.	7	12
7	Тема 7. Категоріальний апарат та сучасні методологічні проблеми психології 1. Обмеження, які накладає використання в психології категорій 2. Класифікація категорій психології. 3. Функції свідомості. 4. Проблема внутрішнього й зовнішнього. 5. Людина як суб'єкт власної психіки 6. Суб'єкт, суб'єктність, суб'єктивність.	11	12
Всього		60	78

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення іспиту (заліку).	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, іспит
--	---

Питання до іспиту

1. Види психологічного знання.
2. Відмінності між науками про природу і науками про людину.
3. Теорія. Компоненти теорії. Центральні компоненти психологічних теорій.
4. Емпіричні і теоретичні об'єкти. Об'єкт і предмет дослідження.
5. Парадигма. Основні риси природничо-наукової парадигми.
6. Елементи науково-дослідницького процесу.
7. База формування теорії. Первинні теоретичні конструкції.
8. Модель. Теоретична модель психічної реальності
9. Вичленення вихідної системи понять.
10. Якісний аналіз даних психологічного дослідження. Виявлення закономірностей психічного явища.
11. Предмет психології. Кризи психологічної науки.
12. Періодизація загальної вітчизняної психології.
13. Етапи розвитку психології.
14. Стан сучасної психології.
15. Предмет теоретичної психології.
16. Методологічний плюралізм і предмет психології.
17. Напрями у сучасній психології.
18. Психологічні теорії особистості.
19. Структура особистості у вітчизняній та зарубіжній психології.
20. Теорія пізнання.
21. Проблема зв'язку суб'єкта і об'єкту.
22. Позитивізм в структурі наукового знання. Базові позитивістські міфологеми.
23. Наукове знання. Синтетичне та аналітичне наукове знання.
24. Єдність логіки, діалектики і теорії пізнання.
25. Пізнання. Теоретичне пізнання.
26. Суб'єкт і об'єкт в пізнанні (Д.Берклі, Д.Юм, І.Кант, Г.В.Ф.Гегель).
27. Сучасна теорія пізнання.
28. Єдність діалектики, логіки, теорії пізнання.
29. Методологія. Методологія психології.
30. Методологічні рівні в психології.
31. Функції методології для психологічної практики.
32. Методологічні принципи психології.
33. Проблема вибору адекватного методу.
34. Диференціація та інтеграція наукового знання.
35. Міждисциплінарний синтез.
36. Стан сучасної психології як перегляд методологічних установок.
37. Метод. Методика психологічних досліджень. Методичний прийом.

38. Детерміністські, імовірнісні, філософські, спеціально наукові методи.
39. Класична методологія.
40. Некласична методологія.
41. Постнекласична методологія.
42. Постпозитивістська методологія.
43. Культурологічна методологія.
44. Системний опис теоретичної моделі як побудова наукової теорії.
45. Змістовна методологія.
46. Формальна методологія.
47. Загальнонаукова методологія.
48. Загальна методологія. Методологічні рівні.
49. Методологія окремої теорії.
50. Складові методології.
51. Основні функції сучасної методології.
52. Основні принципи діалектики.
53. Основні трактування принципу детермінізму в психології.
54. Категорії психології.
55. Основні підходи до категорій в сучасній науці.
56. Призначення категорій в психології.
57. Категоріальний апарат. Класифікація категорій психології.
58. Психофізична проблема. Психофізичний паралелізм.
59. Суб'єкт. Суб'єктивність.
60. Погляди Р.Декарта, І.Канта, Г.В.Ф.Гегеля на проблему суб'єкта.
61. Проблема внутрішнього й зовнішнього.
62. Суперечливість суб'єктивного й об'єктивного.
63. Суб'єкт психіки.
64. Суб'єктивне як предмет психології.
65. Людина як суб'єкт власної психіки.
66. Суб'єктивно-генетичний принцип.
67. Проблема підходу у психології
68. Діяльнісний підхід.
69. Системний підхід.
70. Знаковий, мовний підхід.
71. Вчинковий підхід.
72. Антропологічний підхід.
73. Системно-суб'єктний підхід.
74. Психосоціальний підхід.

**9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ**

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			
1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	-//-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5
2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» Fx – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	не зараховано
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Велитченко Л.К., Подшивалкіна В.І. Методологічні та теоретичні проблеми психології: програмний конспективний довідник. Одеса: СВД Черкасов, 2009. 281 с.
2. Калюжна Є. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. Київ: ІПК ДСЗУ, 2019. 136 с.
3. Сватенкова Т. І., Тимошенко О. А. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2018.143 с.
4. Ушакова І.М. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій Х.: НУЦЗУ, 2016.191 с.
5. Теоретичні і методологічні проблеми психології : комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» / Укл. : С. Ю. Гуцол. – К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 38 с.

Допоміжна

6. Велитченко Л.К. "Розгортання" як загальний принцип здійснення психічного. *Development and modernization of pedagogical and psychological sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine*. Collective monograph. Volume 1. Lublin, Izdevniecība «Baltija

Publishing», 2017. Pp. 86 – 100.

7. Велитченко Л.К. Система «суб'єкт – результат» у концептуалізації поняття «особистість». *Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millenium*. Volume 1. Lublin, Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Pp. 64 – 82.
8. Крюкова М.А. Теоретико-методологічні проблеми психології (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра факультету психології, політології та соціології). Одеса: Фенікс, 2020. 34 с.
9. Максименко С. Д. Теоретико-методологічні проблеми психології особистості. *Психологія: реальність і перспективи*. 2013. Вип. 1. С. 4-7.
10. Максименко С.Д. Теоретико-методологічні проблеми психології XXI століття: генетико-креативний дискурс. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. Том 4 № 1. С. 1 – 11.
11. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навч. посібник / М.С.Корольчук та ін. Київ: Ніка-Центр, 2008. 336 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського : веб-сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>. (дата звернення: 02.09.2022).
2. Он-лайн бібліотека. URL: <http://www.lib.com.ua>. (дата звернення: 02.09.2022).
3. <http://www.info-library.com.ua/books-book-149.html> (дата звернення: 02.09.2022).
4. 1. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL : <http://www.mon.gov.ua>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : офіційний сайтURL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
6. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт. URL : <http://odnb.odessa.ua/>.